

окрилять, оставатъ непромѣнени и въ стария термитникъ даватъ ново поколѣние мъжки и женски. Тѣ не напуцатъ гнѣздото, нито се роятъ. Отдѣлни групи мъжки и женски, заедно съ нѣколко работници, войници и ларви, се отдѣлятъ отъ гнѣздото и образуватъ нови колонии, не далеко отъ старата. Това е единъ видъ педогенезисъ (детско размножаване). — Каква е целта на педогенезиса у термититѣ? — Въ случая, оставането на нимфитѣ въ старото гнѣздо играе ролята на резервъ за обезпечаване на вида. Въ случай, че размножаването чрезъ крилатитѣ мъжки и женски не успѣе, тогава загубата се попълва и видътъ се запазва чрезъ размножаване на неокриленитѣ нимфи въ гнѣздото.

По начина на живота си, нашитѣ термити спадатъ къмъ групата на тѣй нареченитѣ лигниколни термити, т. е. такива, които живѣятъ въ дърветата и тамъ строятъ своитѣ жилища, за разлика отъ териколнитѣ термити, които правятъ своитѣ жилища отъ земя. Тѣ се хранятъ съ дървесината на дърветата и нападатъ всѣкакъв видъ дървета и дървени постройки, мебели, книги, траверси по желѣзопѣтни линии, телеграфни стълбове, корпуси на лодки и кораби, живи дървета, особено лозя и черници. Твърде лоша е тѣхната привычка да отбѣгватъ свѣтлината, поради което винаги вършатъ своето разрушително дѣло скрито, вжтре въ нападнатитѣ предмети, като оставатъ външната покривка почти незасегната. По такъв начинъ често опасността остава незабелязана дори до последния моментъ на събарянето или повреждането на жилище, мостъ, лодка, траверси, телеграфни стълбове и т. н.

Пакоститѣ, които термититѣ причиняватъ на телеграф. стълбове и траверситѣ не сж малки. Тѣ ги изгризватъ и проядатъ отвжтре така, че въ кжсо време ставатъ негодни и трѣбва да се смѣнятъ. Бързината съ която термититѣ вършатъ своята разрушителна работа е поразителна. Не знамъ дали това е известно на дветѣ дирекции: Дирекцията на желѣзницитѣ и тая на пощитѣ и телеграфитѣ. Но тѣ трѣбва на време да взематъ нужнитѣ мѣрки и по такъв начинъ да избѣгватъ не само нежелателни повреди, но и да се икономисатъ доста телеграф. стълбове и траверси.

По постройкитѣ и човѣшкитѣ жилища сж познати въ Св. Врачко, както и по далянскитѣ рибарски колиби по черноморското крайбрѣжие. И

по тѣзи мѣста тѣ вършатъ своето разрушително дѣло и ставатъ причина за не малки загуби.

По цѣлото наше черноморско крайбрѣжие отъ Варна до с. Рѣзово (най-южната ни граница) могатъ да се намѣрятъ множество лодки, проядени отъ термити. Такива лодки сж много опасни, защото тѣ сж загубили твърде много отъ своята здравина и солидностъ и често ставатъ причина за нещастия. Неотдавна, миналата пролѣтъ, при с. Гьозикенъ, на морето, 6 души станаха жертва на такава една лодка.

Твърде вредни сж термититѣ и за живитѣ растения. За сега у насъ термити сж наблюдавани по лозята и черницитѣ.

Всичко това говори за голѣмитѣ вреди, които термититѣ причиняватъ у насъ. Ето защо налага се да се взематъ ефикасни мѣрки, ако не за унищожаване на злото, поне за намаляването му.

Като мѣрки за борба съ термититѣ биха могли да се препоржчатъ:

I. Механични мѣрки: 1. Да се събиратъ и изгарятъ всички стари и изгнили телеграфни стълбове и траверси, които лежатъ разхвърляни на всѣкжде въ съседство съ желѣзопѣтнитѣ линии и новопоставенитѣ телеграфни стълбове. Тѣ сж гнѣзда на термититѣ и отъ тамъ лесно се инфектиратъ и новитѣ. 2. Да не се позволява въ бждаше стари траверси и стълбове да се изоставятъ по линиитѣ и пжтищата. А сжщо да се забрани стари корпуси на лодки и други морски сждове да се поставятъ и изоставятъ по приборѣжието за по дълго време.

II. Химически сръдства: 1. Заразенитѣ здрави стълбове и траверси да се обеззаразятъ съ сѣрководородъ; 2. Новоупотрѣбенитѣ дирекци, траверси, дѣски за лодки и пр. да се импрегниратъ съ цинковъ хлоридъ, който е едно сигурно сръдство противъ термититѣ.

Съ препоржчанитѣ мѣрки веднага могатъ да се получатъ резултати, които ще намалятъ значително злото. Ние препоржчваме на Дирекциитѣ на желѣзницитѣ, пощитѣ и телеграфитѣ, веднага да се заематъ съ борбата противъ термититѣ, която ще имъ донесе не малко полза и икономии въ стълбове и траверси. А съ това ще спечелятъ не само нашитѣ разредѣли гори, но ще се избегнатъ много неочаквани повреди по телеграфни и желѣзопѣтни линии.

Василь Шановъ

Добиване злато въ турско време отъ златоносенъ пѣсъкъ въ землището на село Ярлово — Самоковско

Искате ли да се пренесете въ епохата на икономическото възраждане на нашия народъ, преди още да е било посѣто сѣмето за стремежъ къмъ политическата му свобода; искате ли да вникнете въ патриархалния животъ на нашия селянинъ, когато никакви съблазни не сж били въ състояние да го отвлекатъ отъ селския трудъ и да го хвърлятъ въ водовъртежа на разгулния градски животъ? — Идете въ Софийската Народна Библиотека — отдѣлъ ориенталски — и поискайте да ви

се даде нѣкой тефтеръ отъ така нареченитѣ „сиджиляти“, и, ако владѣете писмения турски езикъ, поразгледайте най-внимателно тоя тефтеръ. Тамъ ще намѣрите всички данни, които биха задоволрили и най-взискателния статистикъ. Тамъ сж групирани сведенията за числото на населението (само мъжкото, защото турцитѣ сж смѣтали за грѣховно да правятъ публично достояние имената и отличителнитѣ белези на женската си челядь), имотното му състояние, занаята, годишния му данкъ

и пр. и пр., отъ които сведения биха черпили материялъ за статистически цели почти всички сжществующи сега служби въ Царството.

Ето предъ менъ се мждри тефтера на село Ярлово, Самоковско. Спирамъ се върху названието на това село. Но преди да почна съ тълкуването му, поглеждамъ на картата. Виждамъ, че село Ярлово се намира южно отъ София и северо-източно отъ Самоковъ, подъ самитъ поли на върхъ Вѣтрень, дето р. Паликария, притокъ на р. Искъръ, се прощава съ стръмното си планинско корито и навлиза въ полето. Разсъждавамъ. Етимологически Ярлово прилича на Карлово, а понеже Карлово произлиза отъ карлж ова, което значи снѣжно поле, то и Ярлово произлиза отъ ярлж ова. Яр на турски значи пропастъ, разцепено, сринато мѣсто, заедно съ наставката лж и сжществителното ова, образувано е съставното име на селото — Ярлово: разцепено, сринато поле или поле съ пропасти. По-после ще узнаемъ причината, за да се нарича така това поле, отъ което си е получило названието и самото село Ярлово.

Отварямъ тефтера и се вирамъ въ първата му страница. Редягъ се номерата на кжщитъ, а следъ тѣхъ се низатъ имената на мжжката челядь, тѣхната възраст и всичкитъ имъ отличителни белези, като не сж пропуснати и душевнитъ недѣзи, както и невидимитъ имъ тѣлесни недостатъци, понеже царщината отъ такива недѣгави вѣрноподаници данъкъ не е вземала. Върху самитъ имена на лицата поставена е съ червено мастило една отъ сричкитъ: а, та или на. Тѣ сж началнитъ слогове на думитъ: алил (немощень, недѣгавъ), такатлж (силень) и натуванъ (слабосилень). Възъ основа на тия белези властѣта е знаела винаги колко души отъ населението на дадено мѣсто сж били годни за работа (ангария) и пр. При имената на децата подъ 10 годишна възраст подобни знаци нѣма.

Споредъ тефтера, който е съставень презъ 1842 година, числото на кжщитъ е било 123, а преди 30 години отъ тая дата е било 80; броятъ на мжжкото население е 539 души, отъ които 30 немощни, 296 силни, 74 слабосилни и 139 момчета по-малки отъ 10 години.

Понеже селското население се е занимавало главно съ земледѣлие, занятието не е отбелязано, освенъ на нѣколко души, като бакали, ковачи, говедари, шивачи и пр. Обаче отраднo впечатление ми направи фактътъ, че, редомъ съ презимената на главата на семействата, на около 80 кжщи е поставена думата джевахерджи. Джевахер (арабска дума), произхожда отъ персийската дума гевхеръ, значи благородень камъкъ. Но тѣй като продажбата на благородни камъни, поставени върху пръстени, обици и други накити, се е вършила отъ златаритъ, то тия златари сж се наричали и се наричатъ джевахерджи или джевахирджи (отъ множественото число на джевахеръ—джевахиръ). Отъ по-нататъшнитъ сведения, които намѣрихъ въ тоя тефтеръ, установи се, че жителитъ на село Ярлово, между другата си полска работа, сж се занимавали още и съ добиване злато чрезъ промиване на пѣськъ, вземанъ отъ разни мѣста около селото. Понеже печалбата отъ тоя занаятъ е била твърде голѣма, както ще видимъ по-долу, то и на-

селението на това село копаело дълбоки дупки (ями) въ своя синоръ, за да вадятъ златоносень пѣськъ, вследствие на което и цѣлото поле около селото е било обърнато въ пропасти, подъ впечатлението на които агата нарекълъ селото Ярлж ова — поле съ пропасти, а отъ тамъ и Ярлово, по подобие на Карлово.

Следъ имената на жителитъ следва годишниятъ данъкъ, а следъ данъка редягъ се нивитъ и ливадитъ, следъ които идва добитъкътъ, златоноснитъ хисета (дѣлове, запазени периметри), воденицитъ, горитъ, пчелитъ и пр. При златоноснитъ дѣлове сж означени имѣстноститъ, дето се намиратъ. По забележителнитъ отъ тѣхъ сж следнитъ: Вадата, Мечка, Икуба, Бѣла вода, Острець, Търлото, Златаница, Бараница, Крива рѣка, Ярмо, Стари долъ, Райчинъ, Чамлъкъ, Кондофъ, Лѣски и пр.

Отъ цѣлото село 114 семейства сж имали периметри (хисета), на които стойността варира между 10 и 100 гроша едно хисе, споредъ мѣстността. Обаче има и хисета отъ една и сжща мѣстность, но съ различна цена. Общо селото имало 305 отдѣлни периметри, оценени за 8364 гроша. Не се помни отъ кога датира изкарването злато отъ страна на жителитъ на това село, обаче отъ факта, че 80 семейства отъ сжщото село сж се наричали златари (джевахерджи) и отъ обстоятелството, че сжщото село преди 30 години отъ датата на преброяването (1842 год.) е имало само 80 кжщи, се заключава, че селото Ярлово отъ незапомнени времена се е занимавало съ промиване на пѣськъ, а по-подиръ, когато семействата сж се увеличили, поради прииждане на други семейства, то първитъ 80 семейства, джевахирджиитъ, сж продали по нѣкое хисе и на новодошлитъ семейства, безъ да иматъ право тия последнитъ да се наричатъ джевахирджи.

Не всички семейства отъ тия, които сж притежавали периметри, сж изкарвали злато. Това личи отъ обстоятелството, че властѣта не е опредѣлила годишенъ доходъ отъ изкарване злато на всичкитъ 114 притежатели на такива периметри.

Годишниятъ доходъ отъ злато е билъ опредѣленъ споредъ стойността на хисетата и варира отъ 100 до 1300 гроша годишно. Общиятъ годишенъ доходъ отъ злато на цѣлото село е билъ 63,085 гроша.

Не ми е известно дали и сега нѣкои жители отъ населението на това село се занимаватъ съ изкарване злато. Обаче, като се вземе предвидъ, че турската властъ преди 90 години, когато грошътъ е ималъ стойность нѣколко десетки пжти повече отъ днесъ, е опредѣлила годишенъ доходъ на цѣлото село отъ изкарване злато 63,085 гроша, а фактически тая сумя може-би да е била 5 пжти по-голѣма, отъ твърде голѣмъ интересъ, както за самото население, така и за държавата, ще бжде да се проучи дали и по настоящемъ се намира златоносень пѣськъ въ землището на поменатото село, за да се почне неговото промиване. На първо време продажбата на добиваното по тоя начинъ злато би трѣбвало да се остави свободна и работницитъ да не се облагатъ съ никакъвъ данъкъ.